

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ, РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ МОТИВАЦІЇ ДО РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

CRITERIA, INDICATORS, LEVELS OF FORMATION OF MOTIVATION FOR MOTOR ACTIVITY OF STUDENTS OF MEDICAL INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Актуальність проблеми формування мотивації до рухової активності студентів медичних закладів вищої освіти зумовлена тим, що професійна діяльність у медичній галузі вимагає від майбутніх фахівців не лише набуття ними відповідних фахових компетентностей. Факторами, які також відіграють важливу роль у професійній діяльності медичних працівників є ціннісна орієнтація до зміцнення та збереження здоров'я, належний рівень фізичної підготовки й мотивації до її покращення. Зазначено, що питання мотивації є особливо актуальним у сфері фізичного виховання, оскільки основною метою фізичного виховання є формування потреби та бажання займатися усвідомлено й систематично фізичними вправами. Це можливо лише за умови позитивного ставлення та сталого прагнення до рухової активності. Підкреслено, що ефективність та успішність освітнього процесу залежить від сформованості у студентів належного рівня мотивації.

Теоретичний аналіз наукових джерел з педагогіки, психології, теорії та методики фізичного виховання і спорту дозволив теоретично обґрунтувати й уточнити сутність ключових понять: критерії, показники, рівні сформованості мотивації студентів до рухової активності та визначити їх характеристики. На основі виділених критеріїв та показників, враховуючи ступінь їх прояву, були виокремлені три рівні сформованості мотивації до рухової активності студентів медичних закладів вищої освіти. Виявлено провідні групи мотивів до рухової активності майбутніх фахівців. В статті зазначено, що на рівень сформованості мотивації до рухової активності головним чином впливає підхід до організації та проведення занять з фізичного виховання, використання нових форм спортивних та фізкультурно-оздоровчих заходів, зокрема таких, які спонукають студентів проявляти активність під час занять стимулюють бажання займатися фізичними вправами з власної ініціативи та формують позитивне ставлення до здорового способу життя, особливо до рухової активності.

Ключові слова: критерії, показники, рівні, рухова активність, формування мотивації, студенти медичних закладів вищої освіти.

The urgency of the problem of forming motivation for motor activity of students of medical institutions of higher education is because professional activity in the medical field requires from future specialists not only to acquire appropriate professional competences. Factors that also play an important role in the professional activity of health workers the value orientation to promote and preserve health, the proper level of physical training and motivation for its improvement. It is noted that the issue of motivation is especially relevant in the field of physical education, since the main purpose of physical education is to develop the need and desire to engage in consciously and systematically physical exercises. This is possible only if you have a positive attitude and a constant desire for motor activity. It is emphasized that the effectiveness and success of the educational process depends on the formation of students of the proper level of motivation.

Theoretical analysis of scientific sources on pedagogy, psychology, theory and methods of physical education and sports allowed to theoretically substantiate and clarify the essence of key concepts: criteria, indicators, levels of students' motivation for motor activity and determine their characteristics. Base on the chosen criteria and indicators, given the degree of their manifestation, three levels of motivation formation for motor activity were distinguished: high, medium, low. The results of scientific researches on determining the level of motivation for motor activity of students of medical institutions of higher education are presented. Leading groups of motives for the motor activity of future specialists have been identified. The article states that the level of motivation for motor activity is mainly influenced by the approach to the organization and conduct of physical education classes, the use of new forms of sports and physical wellness measures, in particular those what encourage students to show activity during physical exercises on own initiative and form a positive attitude to a healthy lifestyle, especially to motor activity.

Key words: criteria, indicators, levels, motor activity, motivation formation, students of higher education medical institutions.

УДК 378.612:379.8:159.94
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/54.1.27>

Гордієнко Н.О.,
голова циклової комісії фізичного виховання, медичної реабілітації та ерготерапії
Черкаської медичної академії

Бадрак Т.В.,
викладач циклової комісії фізичного виховання, медичної реабілітації та ерготерапії
Черкаської медичної академії

Шевченко В.В.,
викладач циклової комісії фізичного виховання, медичної реабілітації та ерготерапії
Черкаської медичної академії

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Актуальність проблеми мотивації до рухової активності студентів медичних закладів вищої освіти зумовлена тим, що для успішної професійної діяльності у медичній галузі, крім професійних знань з обраної спеціальності у молодого фахівця має бути високий рівень культури здоров'я, фізичної кондиції, працездатності. Медичний працівник повинен демонструвати готовність зміцнювати та

підтримувати особисте та громадське здоров'я шляхом включення фізичної активності у своє повсякденне життя та пропагувати необхідність рухової активності серед пацієнтів, клієнтів, членів їхніх родин. Ця проблематика змушує шукати нові способи для мотивації студентів до рухової активності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема визначення та обґрунтування критеріїв,

показників, рівнів сформованості мотивації до рухової активності була предметом багатьох наукових досліджень (О. М. Орленко [8, с. 91-95], В.Г. Фотинюк [13, с. 40-48], Ю.В. Юрчишин [14]).

Зокрема, мотиваційну основу навчання студентів досліджували В. Азаренков [1, с. 12-17], Г. Безверхня і М. Маєвський [4, с. 5-10], К. Ніколаєв [7, с. 135-142] та ін.

У низці законодавчих актів і нормативно-правових документів: Законі України «Про фізичну культуру і спорт», Стратегії розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 року, Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді, наголошено на необхідності формування у молодого покоління мотивації до рухової активності [10].

У попередній статті було сформовано поняття концепту «формування мотивації студентів медичних закладів вищої освіти до рухової активності» – цілеспрямований вплив на мотиваційну сферу студентів з метою зацікавлення і стимулювання до рухової активності, як одного з основних засобів підтримки здоров'я та працездатності [3, с. 70].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри те, що науковці приділяють велику увагу проблемі мотивації студентів до рухової активності та пропонують впровадження в освітній процес сучасних методик проведення занять для підвищення інтересу до рухової активності, значна частина студентів медичних закладів вищої освіти має негативне ставлення до занять з фізичного виховання. Це вказує на наявність актуальних і поки ще недостатньо досліджених питань визначення критеріїв, показників, рівнів сформованості мотивації до рухової активності та їх характеристик, пошуку шляхів підвищення рівня мотивації студентів до рухової активності.

Мета статті – теоретичне обґрунтування, визначення та характеристика критеріїв, показників і рівнів сформованості мотивації до рухової активності студентів медичних закладів вищої освіти.

Поставлена мета формулює такі завдання дослідження:

1. З'ясувати сутність ключових понять «критерії», «рівні», «показники».
2. Проаналізувати мотиви, інтереси, які спонукають студентів до рухової активності.
3. Оцінити рівень сформованості мотивації студентів Черкаської медичної академії до рухової активності.
4. Визначити чинники, що детермінують стан сформованості мотивації студентів до рухової активності у процесі фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу. Активність людини, її ефективна діяльність залежить від сили мотивації. Чим вища сила мотивації, тим вища результативність діяльності. На нашу думку, формування мотивації до рухової активності студентів

потрібно починати з діагностики мотиваційної сфери, з виявлення вихідного стану мотивації. С. Гончаренко в «Українському педагогічному словнику» визначає мотив, як спонукальну причину дій і вчинків людини, а мотивацію, як систему мотивів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки [6, с. 217]. Для визначення у студентів рівня сформованості мотивації до рухової активності необхідно встановити ті критерії, які відображають сутність даного явища.

Проведений теоретичний аналіз літературних джерел з питань визначення таких понять, як критерії та показники дав нам змогу з'ясувати сутність цих понять. В словнику-довіднику з професійної педагогіки «критерій» визначається як мірило оцінки, судження, необхідна та достатня умова проявлення або існування якогось явища чи процесу [9, с. 95]. Я. В. Крупський у тлумачному словнику з інформаційно-педагогічних технологій інтерпретує визначення «критерій», як мірило оцінювання параметрів, які описуються певними показниками [12, с. 60]. Критерії вказують на об'єктивні результати та характер діяльності. Певний стан чи рівень розвитку досліджуваного об'єкта за виділеним критерієм характеризують показники. На думку В. Тернопільської й О. Дерев'янка, показник – це кількісні або якісні характеристики сформованості якості, властивості, ознаки об'єкта, що вивчається, ступінь сформованості того або того критерію [11, с. 265].

В. Багрий трактує показник як окремі якісні та кількісні характеристики критерію і вважає, що, визначаючи показники потрібно дотримуватись таких вимог: чіткість змісту показників, можливість їх виміряти; системність показників, що повинна забезпечувати повну характеристику досліджуваного процесу, гнучкість, адаптивність, здатність відобразити всі можливі зміни об'єкта; результативність та ефективність показників [2, с. 10].

Теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел з психології, педагогіки, з теорії та методики фізичного виховання і спорту, нормативної документації з фізичного виховання у вищих навчальних закладах дозволив нам на першому етапі дослідження виділити критерії та показники, які є ознаками сформованості мотивації до рухової активності.

На нашу думку, до таких критеріїв можемо віднести *пізнавальний, мотиваційний, практичний*.

Пізнавальний критерій дає можливість встановити рівень опановування знаннями, які необхідні майбутнім медичним працівникам для здійснення профілактичної діяльності щодо зміцнення особистого та громадського здоров'я. До показників пізнавального критерію можемо віднести наявність у студентів стійких знань про: здоров'я та здоровий спосіб життя; роль рухової активності в житті людини, у зміцненні здоров'я і підготовці до професійної діяльності; види рухової активності;

основи власної безпечної життєдіяльності; профілактичні заходи, спрямовані на збереження здоров'я.

Мотиваційний критерій характеризується наявністю прагнення студента до опанування різними видами рухової активності, ціннісної орієнтації до зміцнення та збереження здоров'я. Виділяємо такі показники мотиваційного критерію: наявність у студентів вираженого позитивного ставлення до рухової активності; ступінь усвідомлення потреби в регулярних заняттях фізичними вправами; наявність стійких мотивів, інтересів до занять руховою активністю, які не зникають після задоволення потреб; цілеспрямованість діяльності; прагнення до саморозвитку.

Практичний критерій дає можливість визначити вміння і навички застосовувати набуті знання з фізичного виховання з метою зміцнення та збереження особистого та громадського здоров'я шляхом використання рухової активності людини та проведення роз'яснювальної роботи серед пацієнтів/клієнтів, членів їх родин, медичних фахівців. Практичний критерій характеризують такі показники: здатність використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя; рівень розвитку фізичних якостей; практичні дії, спрямовані на дотримання принципів здорового способу життя; здатність регулювати фізичні навантаження.

Ступінь розвитку показника характеризує рівень. У тлумачному словнику ступінь – стан, рівень, на якому перебуває, якого досягає що-небудь [5, с. 1407]. Ми трактуємо рівень як ступінь сформованості мотивації до рухової активності. На основі аналізу наукових праць, у яких висвітлено рівні сформованості мотивації та відповідно до зазначених критеріїв і показників, можемо виокремити такі рівні сформованості мотивації до рухової активності: високий, середній, низький.

Низький рівень характеризується: за пізнавальним критерієм – у студентів відсутні стабільні знання з фізичного виховання, вони мають лише окремі відомості, що стосуються фізичних вправ, переважає механічне запам'ятовування матеріалу; за мотиваційним критерієм – у студентів спостерігається низька мотивація до рухової активності, вони неохоче відвідують заняття з фізичного виховання, посилаючись на погане самопочуття, переважає формальний інтерес до занять з фізичного виховання, характерні нестійкі й слабкі мотиви до занять фізичними вправами з переважанням вимушених, відсутня усвідомлена потреба до самовдосконалення; за діяльним критерієм – студенти мають низький рівень розвитку загальних фізичних якостей та сформованості рухових навичок, виконують елементарні технічні елементи вправ за зразком, мають

недоліки під час виконання вправ, не сформовані навички володіння методами, способами регулювання фізичного навантаження.

Середній рівень характеризується: за пізнавальним критерієм – студенти володіють теоретичним навчальним матеріалом на рівні програмного матеріалу, можуть аналізувати й систематизувати інформацію щодо впливу фізичних вправ на організм, поверхнево володіють засобами та методами розвитку фізичних якостей та рухових навичок, мають окремі знання щодо самостійних занять фізичними вправами, але займаються не систематично; за мотиваційним критерієм – студенти мають ситуативний інтерес до занять фізичними вправами, переважає зовнішня мотивація у вигляді систематичного спонукання викладачем, навчальну дисципліну «Фізичне виховання» вважають необхідною, усвідомлюють користь знань, умінь і навичок з фізичного виховання для зміцнення й збереження здоров'я, фізичного вдосконалення, підвищення працездатності, недостатня готовність до самовдосконалення; за діяльним критерієм – студенти мають середній рівень розвитку загальних фізичних якостей та сформованості рухових навичок, докладаючи вольові зусилля, реалізують свої знання та вміння в практичній діяльності, виконують навчальні завдання під час практичних занять, вправи виконують відповідно до вимог техніки (легко, невимушено), незначні помилки при виборі методів, способів регулювання фізичного навантаження.

Високий рівень характеризується: за пізнавальним критерієм – студенти мають глибокі та всебічні знання з фізичного виховання враховуючи особливості майбутньої професійної діяльності, вільно і свідомо використовують набуті теоретичні знання у практичній діяльності, у них сформована система знань щодо методики розвитку загальних фізичних якостей і рухових навичок, за мотиваційним критерієм – студенти позитивно ставляться до занять з фізичного виховання, у них наявні чіткі внутрішні мотиви до занять, мають стійкий інтерес до рухової активності, розвитку фізичних якостей, високо оцінюють роль рухової активності в житті людини, у зміцненні здоров'я, мають стійке прагнення до саморозвитку та самовдосконалення; за діяльним критерієм – студенти володіють високим рівнем комплексної фізичної підготовленості та спортивних навичок, самостійно розробляють комплекси фізичних вправ, ефективно та якісно виконують вправи на фоні втоми та у змагальних умовах, під час виконання навчальних завдань проявляють активність, систематично працюють над фізичним вдосконаленням, вміють визначати обсяг рухової активності відповідно до рівня фізичної підготовленості.

Визначені критерії, показники та рівні дозволили нам на наступному етапі дослідження

оцінити сформованість мотивації до рухової активності студентів Черкаської медичної академії. У дослідженні взяли участь 112 студентів 1 та 3 курсів медсестринського і фармацевтичного відділень (19 хлопців, 93 дівчини). Для визначення рівня сформованості мотивації студентів до рухової активності та виявлення провідних мотивів до фізкультурно-оздоровчих занять (пропонувався визначити пріоритетність) було проведено онлайн-опитування. Опитування проводили методом Google-анкети, яка розповсюджувалась через соціальні мережі.

З метою визначення рівня теоретичних знань про здоровий спосіб життя, рухову активність та їх вплив на здоров'я і професійну підготовленість, основні засоби та методи розвитку фізичних якостей було проведено онлайн-тестування за допомогою Google Forms.

Крім того, безпосередньо в процесі навчальних та позааудиторних занять викладачами проводилось спостереження за якістю виконання студентами практичних завдань, рівнем їх активності.

Як показало опитування, попри те, що студенти знають про позитивний вплив рухової активності й здорового способу життя на здоров'я, працездатність та активне довголіття, лише 31, 58% опитаних студентів у вільний час самостійно займаються фізичними вправами чи відвідують спортивні секції або фізкультурно – оздоровчі заняття. Більшість студентів відвідують лише обов'язкові заняття з фізичного виховання. Значна частина студентів (29,34%) ніколи не займались у спортивних секціях, не брали участі в інших фізкультурно-оздоровчих заняттях в позанавчальний час, однак 18 % з-поміж тих студентів, що не займаються, хотіли б займатись якимось видом рухової активності. При цьому 41% опитаних у вільний час віддають перевагу видам діяльності, яка не пов'язана з руховою активністю та активним дозвіллям. Пов'язано це, зокрема, з невисоким рівнем інтересу до рухової активності у студентів.

Аналіз результатів анкетування виявив провідні групи мотивів до рухової активності студентів, а саме: оздоровчий (зміцнення здоров'я, нормалізація ваги тіла, розвиток фізичних якостей, підвищення працездатності), естетичний (можливість мати гарну будову тіла, бути привабливим), спортивний (опанування новими складними руховими діями, досягнення значного результату чи виконання спортивного розряду в обраному виді спорту, участь у змаганнях), особистісний (прагнення до самоствердження, саморозвитку, добитись авторитету, підготовка до професійної діяльності). Значна частина опитаних серед значущих визначили соціальний (бажання спілкування, співпраця з друзями, товаришування, подобається колектив), розважальний (отримання позитивних емоцій, вражень від спортивної діяльності,

наявність улюблених фізичних вправ, активне дозвілля та відпочинок), повиннісний (виконання вимог навчальної програми, отримання оцінки/заліку). При цьому у юнаків переважають спортивний та особистісний мотиви, у дівчат головними мотивами, які спонукають до рухової активності, є оздоровчий та естетичний.

Цікавим є показник того, що чим старші респонденти, тим більший вплив на них соціально значущих мотивів: стан здоров'я, підготовка до професійної діяльності.

Серед найбільш популярних видів рухової активності серед дівчат є заняття різними видами фітнесу, бадмінтон, нетрадиційні види фізичних вправ. Юнаки віддають перевагу заняттям атлетичним фітнесом, футболом, волейболом, зимовим видам відпочинку.

Результати дослідження дозволили нам визначити, що 21 % респондентів мають високий рівень сформованості мотивації до рухової активності. У юнаків цей показник вищий, ніж у дівчат. 52% опитаних мають середній рівень сформованості мотивації до рухової активності, 27% - низький.

Висновки. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що визначені в статті критерії, показники та рівні мотивації до рухової активності допоможуть викладачу в плануванні навчального процесу з урахуванням мотивів та інтересів студентів, зокрема, організувати процес навчання таким чином, щоб кожен студент прагнув бути активним його учасником незалежно від стану здоров'я, індивідуальних потреб і рівня фізичної підготовки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Азаренков В.М. Шляхи формування мотивації до занять фізичною культурою у студентів факультету мистецтв. Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення: зб. наук. праць. Харків: ХДАФК, 2016. 230 с.
2. Багрій В.Н. Критерії та рівні сформованості професійних умінь майбутніх соціальних педагогів Зб. наук. пр. Хмельницького ін-ту соціальних технологій Університету „Україна”, № 6, 2012. 204 с.
3. Бадрак Т.В, Гордієнко Н.О., Шевченко В.В Формування у студентів медичних закладів вищої освіти мотивації до рухової активності. В: Журнал «Інноваційна педагогіка» Причорноморського науководослідного інституту економіки та інновацій. Випуск 49. Том 1, 2022. 177 с.
4. Безверхня Г.В., Маєвський М. І. Мотивація до занять фізичним вихованням студенток педагогічних спеціальностей. Спортивний вісник Придніпров'я. Вип. 1. 2015, 180 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, VIII, 2005. 1728 с.
6. Гончаренко С.У. УКРАЇНСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ СЛОВНИК. Видавництво “Либідь” при Київському університеті, 252001 Київ, Хрещатик, 10, 1997. 366 с.

7. Ніколаєв К. Г. Формування мотивації до занять фізичною культурою студентів ЗВО не фізкультурного профілю. В: Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. праць. Миколаїв, № 1(31), 2010. 209 с.

8. Орленко О.М. Продуктивність праці як критерій ефективності інноваційної діяльності підприємства. Вісник Хмельницького національного університету, № 2, Т.2, 2011. 266 с.

9. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової. – Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.

10. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 р. № 1089.

11. Тернопільська В. І., Дерев'янка О. В. Визначення критеріїв сформованості професійної компе-

тентності майбутніх гірничих інженерів. Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Пед. науки. Вип. 31, 2012. 330 с.

12. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій : словник / Я. В. Крупський, В. М. Михалевич. – Вінниця : ВНТУ, 2010. 72 с.

13. Фотинюк В.Г. Критерії, показники та рівні сформованості професійно-прикладної фізичної підготовленості інженерів-механіків авіаційної галузі. Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. № 2. 2012. 143 с.

14. Юрчишин Ю.В. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту. Технологія залучення студентів до рухової активності оздоровчої спрямованості у процесі фізичного виховання. 2012. 22 с.